

Usances i Costums de la Baronia.

Anno domini mcccx quinto:decimo Kalendas januarii.

Aquesta és memòria que fan los prohomens de Cabacers et de tot lo terme, de les usances et de les costumes que els et lurs antecessors an tengudes et usades et los lurs senyors an a eylls observades et a lurs antecessors del temps de lur membraença a ençà, tro en aquest dia. Les quals usances los ha atorgades en Bernat des Jardí prior de Tortosa ab consentiment del senyor bisbe et del capítol de Tortosa.

Primerament han usat et acostumat, que, totes les sentències e los primers juhys són dels prohomens per assignació del bisbe. E si per aventura negú se vol apellar de la sentència o del juhy dels prohomens, deu se appellyar et pot, al senyor prior. E de la sentència del senyor prior algú se volrà appellyar han acostumat e usat que poden appellyar et deuen al senyor bisbe de Tortosa. Item, han usat et acostumat que qui traurà coltey per pegar a altri dins los murs de la vila, que deu pagar lx. sous a la senyoria.

Item, que qui traurà coltey primerament contra altre fora los murs, que pach xxx. sous.

Item, qui ferrà ha altre ab puyñ clos, que pach a la senyoria x. sous de pena; et qui ferrà altre iradament ab la palma a reemà o en altra manera que pach v. sous.

Item, qui pendrà altre iradament als cabeyls el ferm, sensque sanch non isqua, deu pagar v. sous de pena a la senyoria et si li secudirà sanch x. sous si iradament serà feyt.

Item, qui vedarà penyora al sayg que pach v. sous de pena al senyor.

Item, qui obrirà porta que el sayg aja tanquada, sens voluntat del senyor que sia caigut en pena de v. sous a la senyoria.

Item, han usat et acostumat que qui trenquarà empara de la senyoria o d'altre persona per qui tenga alguna cosa a sens o a loguer, sens voluntat de la senyoria o d'aquel que aurà fet emparar, que pach v. sous a aquel a qui aurà trenquada la empara.

Item, qui dirà paraules vilanes davant la senyoria que pag v. sous de pena.

Item, an usat et acostumat que negú no sia pres en persona, qui puxa donar fermançes, si donchs no és bare a son senyor o homeyer o ladre manifest.

Item, que tot hom qui arrenquarà terme o molyó o fita cidentalment que pague lx. sous de pena a la senyoria.

Item, qui emblarà abelyes que pach ix. sous de pena a la senyoria et que esmen les abelyes a aquel a qui les aurà emblades.

Item, qui emblarà bestiar que paga lx. sous de pena a la senyoria et que esmen lo bestiar a aquel a qui l'aurà emblat.

Item, qui talarà nuyl arbre que léu fruyt que deu pagar x. a la senyoria, et que esmen l'arbre segons sa valor, a aquel de qui serà l'arbre abans que'l talyàs.

Item, an usat et acostumat que si negú se clamarà d'altre a la senyoria que la senyoria posa pena de v. sous a aquel de qui lo clam es feyt, que per tot aquel dias'avinga os pos ab lo clamant o que ferm de dret per lo dit clam; et si passa lo dia que no s'avenga, o nos pos, o no ferma, es caygut en la dita pena; vol lo prior aquesta pena sia de v. sous per cada dia si no fa la una cosa de les damunt contengudes.

Item, que, qui arrenquarà terme a algú ab aradre, que deu cridar los veyns que aquí seran, et que en presencia d'els torn lo dit terme en aquel loch on era. E si per ventura? lardonchs no aurà vehins en torn, que no gos laurar ne en res obrar tro aja anats cerquar et amenar vehins ab los quals torn lo dit terme en son loch et siu fa que li cost x. sous de pena.

Item, tot hom qui emblarà res, que torn lo ladrocini a aquel a qui o aurà emblat, et que pag la dobla a la senyoria et si pagar no porà, sia a coneguda del senyor et dels prohomens.

Item, que si la senyoria demane negú de veritat ab sagrament, que aquel qui seràdemanat faça lo sagrament et diga veritat aquela que sàpia, en guisa que saul be son sagrament et qui contra farà, així que sia reprovat que aja feyt fals sagrament, deu ésser punit en pena de c. sous a la dita senyoria, et si no pot pagar los dits c. sous que prenga lx. açots en la plaça.

Item, an usat et acostumat, que, si la senyoria volrà fer enquisició general o especial que o face ab voluntat et ab consentiment dels prohomens et qui hi sien persents los jurats de la vila. En altra manera, la senyoria no ha acostumat de fer enquisició sens los dits jurats ab consentiment dels dits prohomens per tal com a els ve lo primer juhy et la primera sentencia, segons que ja és dit damunt.

Item, que qui té missatge el gite de si sens justa rahó, que li sie tengut de pagar tota la soldada ab entegre. E si lo missatge atressí sexirà de son senyor sens rahó justa, que perda ço que aurà affanat per lo temps que aurà servit et qui dins un any complit no gos estar en lo terme sens voluntat d'aquel ab qui estave et si o fa que pach v. sous de pena a la senyoria.

Item, han usat et acostumat que qui metrà foch acordadament en la muntanya que pag. xx. sous.

Item, que, qui metrà foch sens scient et sens sa voluntat, que meta so de viafora et qui nou farà que pag la dita pena de xx. sous.

Item, que, qui metrà foch acordadament a blat o alberch, que estia a mercè de la senyoria et que esmen lo blat o l'alberch a aquel de qui era.

Item, qui tirarà pedra iradament a altre fora los murs de la vila, que pag xv. sous. E si no a de quels pag, prengue xv açots en la plaça.

Item, han usat que tota fembra que sia alcavota de nulya de prohóm o de sa muler o de nuyla altra fembra, que sia punida a coneguda del senyor o dels prohomens.

Item, que, qui fa mal ne tala a altre ab bestiar si aquel qui'l mal ni la tala pren demana

penyora al malfeytor, lo malfeytor e lo bestiar estan en la heretat d'aquel que mal ne tala pren si lo malfeytor no la li dóna o la li veda, si el la vol pendre que pach v. sous a la senyoria. D'aquest capítol sia cregut cada u per sa simple paraula.

Item, que, qui tolrà forcívolment penyora a altre, que pag v. sous.

Item, an acostumat et usat, que, tot hom qui vena sensal que tinga per lo senyor, que done lo cinquentè al senyor per luysme et los senyors o an axí acostumat tots temps de pendre: açò entén lo prior tan solament en la Figuera: per l'altre terme al de [...].

Item, an usat et custumat, que los prohomens poden crexer o minvar lurs bans segons lur semblant et lur voluntat, per cascun ayn, et la senyoria ha acostumat que'ls ho face tenir et observar et cridar ab lo terç que dels dits bans ha lo senyor.

Item, que meten sayg o corredor ab voluntat de la senyoria e los prohomens enfranquexen los de totes questions e de tots cumuns que ajen a fer al senyor.

Item, han usat, que, per aquesta rahó, lo sayg ha a fer la primera citació francha dins la vila et fora la vila et après la primera citació deu aver lo sayg per cascuna citació fora la vila vi. diners, més lo prior no hafranquirà lo sayg ni altre del delme.

Item an usat et acostumat que si lo batle pren nuyl hom de la vila o del terme, que deu dir al pare e als amichs d'aquel per quinya rahó lo pren. E si nol pren per homey o per bahia o per ladronici manifest, deu, lo batle, pendre fermances del dit pres si lo pres o los amichs la li preparen e la li donen.

Arxiu Capitular de Tortosa, Cartulari núm. 8, foli a. Còpia sense data, probablement de primers del segle XVII, a l'Arxiu Municipal de la Figuera. Publicat per Carreras Candi ("Ordinacions urbanes de bon govern a Catalunya -segles XIII a XVII" a Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, Barcelona 1924) . Font:BIETE FARRÉ, Vicenç: *Cabacés, documents i escrits*, Cabassers 1984.